

ZADANIA I ORGANIZACJA STRAŻY GRANICZNEJ (CZ. I)

1. Geneza powstania Straży Granicznej

Zmiany zachodzące od 1989 roku w Polsce nie mogły ominąć systemu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego. Konieczne zatem stało się stworzenie nowoczesnej formacji, odpowiadającej wymogom czasu. Dotychczas funkcjonujące Wojska Ochrony Pogranicza wraz z całą tradycją ale i pewnym balastem przeszłości musiały przejść do historii. Zostały rozformowane i utworzono w ich miejsce Straż Graniczną. Nie była to tylko zmiana nazwy formacji ochraniającej granicę państwa. W porównaniu z Wojskami Ochrony Pogranicza, Straży Granicznej rozszerzono zakres działania. Jednocześnie została uproszczona struktura i zdecentralizowano system kierowania. Straż Graniczna stała się częścią administracji państwowej typu specjalnego. Zmieniły się też metody i techniki ochrony z militarnych na policyjne¹ oraz zadania w związku z przystąpieniem do Układu Schengen.

Straż Graniczna III Rzeczypospolitej Polskiej została powołana Ustawą z dnia 12 października 1990 roku o Straży Granicznej². Jak widać, nazwa tej formacji nawiązuje do tradycji z okresu międzywojennego.

Straż Graniczna nie powstała z dnia na dzień. Jej organizacja trwała sześć miesięcy. Realizacja tego zadania była trudna i złożona, gdyż Ustawa o Straży Granicznej weszła w życie 19 listopada 1990 roku, a proces formowania został zakończony 19 maja 1991 roku. Nie możliwe było bowiem odstępnie od realizacji podstawowych funkcji i zadań w zakresie ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego. Dlatego równolegle musiały funkcjonować dwie instytucje – rozformowane Wojska Ochrony Pogranicza i tworzona Straż Graniczna.

---

¹ M. Lisiecki, *Ochrona granic państwa w końcu XX wieku, Materiały z konferencji cz. I*, Wyd. Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 1993, s. 1.

² Dz. U. Nr 78, poz. 462 z późn. zm., T. j. Dz. U. z 2007 r., Nr 82, poz. 558.

Prace organizacyjne nad Strażą Graniczną od samego początku nie były łatwe. Kierował nimi Komendant Główny Straży Granicznej. Pomocy i wsparcia w tym zakresie udzielał działający Niezależny Ruch Zawodowych Żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza oraz wąska grupa osób kadry kierowniczej z Wojsk Ochrony Pogranicza. Dzięki temu organizacja Straży Granicznej została zakończona przed ustawowo wyznaczonym terminem. Następnie zgodnie z zarządzeniem Nr 47/91 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 maja 1991 roku, w sprawie zorganizowania Straży Granicznej i rozformowania Wojsk Ochrony Pogranicza³. Od 16 maja 1991 roku Straż Graniczna bezpośrednio przejęła ochronę granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej i kontrolę ruchu granicznego. Zaś dzień ten ustanowiono Dniem Straży Granicznej.

Aktualnie zgodnie z Ustawą Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją typu policyjnego, w dużym stopniu skadrowaną, będącą zarazem częścią administracji państwowej typu specjalnego, przeznaczoną do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu, oraz kontroli ruchu granicznego. Od momentu powstania, Straż Graniczna przejęła odpowiedzialność za realizację i wypełnianie nałożonych zadań. Działalność ta nie była prosta i łatwa.

Zdaniem M. Pietraszczyka⁴ z chwilą powstania Straży Granicznej przeważali funkcjonariusze głównie z poboru, którzy w szeregach tej formacji odbywali obowiązkową zasadniczą służbę wojskową, a więc stosowano wąską specjalizację. W tym okresie kontrolą ruchu granicznego w przejściach granicznych zajmowały się jednostki terenowe, przede wszystkim placówki kontrolne – odmiennie od strażnic, które czuwały nad bezpieczeństwem zielonej granicy. Natomiast podstawową formą pełnienia służby były patrole graniczne oraz kontrola ruchu granicznego i drogowego w przejściach granicznych.

Wobec narastającej w latach 90. nielegalnej migracji i przemytu na początku swego istnienia nowo powstała formacja, w szczególności zetknęła się ze zjawiskami odmiennymi od tych, którymi zajmowały się Wojska Ochrony Pogranicza. Wtedy skuteczność realizacji działań funkcjonariusze osiąkali na podstawie posiadanego doświadczenia, refleksu i spostrzegawczości. Stąd też służba wymagała nie tylko modernizacji i modyfikacji wyposażenia, a także reorganizacji w sposobie pełnienia służby. Dlatego też postrachem dla organi-

---

³ *Zarządzenie Nr 47/91 Ministra Spraw Wewnętrznych*, z dnia 16 maja 1991 r., w sprawie zorganizowania Straży Granicznej i rozformowania Wojsk Ochrony Pogranicza.

⁴ *Jednodniówka, 16-lecie Straży Granicznej 1991–2007*, Wyd. Komenda Główna Straży Granicznej, Warszawa 2007, s. 4.

zatorów zagrożeń nielegalnej migracji i przemytu stał się nowoczesny sprzęt: pojazdy obserwacyjne, samoloty, śmigłowce, urządzenia służące do obserwacji i rejestracji obrazu, w dzień i w nocy. Jednocześnie zmienił się sposób działania w przejściach granicznych.

Obecnie kontrola na granicy wewnętrznej Unii Europejskiej jest pobieżna i wyrwykowa, i niebawem zniknie całkowicie. Natomiast w przejściach na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej została wzmocniona i ją zintensyfikowano. W związku z powyższym rozwinęto w szerszym zakresie działania operacyjno – śledcze i postawiono nacisk na patrolowanie pogranicza oraz skierowano większe siły do obsługi ruchu granicznego kołowego i turystycznego.

Dzisiaj dzięki zastosowaniu czytnika kodu w dokumentach – paszporcie i plastikowych dowodach osobistych, przesuwając je w wąskiej szczelinie, funkcjonariusz dokonuje kontroli łącząc się z centralną bazą danych, nie tylko swojej formacji, ale Policji i innych służb. W trakcie wykonywania codziennie takich czynności, korzystając z dóbr systemu funkcjonariusze zatrzymują osoby poszukiwane listami gończymi i Europejskim Nakazem Aresztowania, zapobiegają nielegalnym przekroczeniom granicy i przemycań towarów, itd.

Działania funkcjonariuszy w przejściach granicznych wspomaga inne nowoczesne wyposażenie, w szczególności bramki radiometryczne, które pozwalają ujawniać osoby przewożące nielegalnie materiały promieniotwórcze. Obok tego szeroko stosowane są również tak zwane ręczne liczniki umożliwiające lokalizację „promieniującą” kontrabandę oraz urządzenia do przedświetlania pojazdów promieniami rentgena. W opinii funkcjonariuszy urządzenia te potwierdzają swoją niezawodność, gdyż dzięki nim zdołano ujawnić substancje do produkcji amfetaminy. Ponadto stosując mierniki dwutlenku węgla i wideo endoskopy, możliwe jest zagłądanie w każdą szczelinę pojazdu.

Reasumując w okresie transformacji ustrojowej w działaniach Straży Granicznej zmieniło się bardzo dużo. Zmieniło się nie tylko umundurowanie, ale wyposażenie, zadania, struktura i organizacja funkcjonowania oraz znakomicie wyszkolono funkcjonariuszy. Oprócz uzupełnienia kadr, doposażono ich w nowoczesny sprzęt, a działania skupiono na pracy operacyjno – rozpoznawczej, kontroli legalności pobytu cudzoziemców w Polsce, szczegółowej kontroli ruchu granicznego i ochronie transportu międzynarodowego, jednocześnie wzmacniając ochronę granicy zewnętrznej Unii Europejskiej.

2. Zadania Straży Granicznej

Dokonujące się od 1989 roku w sposób dynamiczny przeobrażenia polityczno – ekonomiczne w Europie oraz położenie geopolityczne Polski na głównym szlaku komunikacyjnym stawiało przed Służbami Granicznymi wiele i szereg nowych, bardziej skomplikowanych zadań. Sukcesywnie następował wzrost zagrożenia ładu i bezpieczeństwa w obrębie oraz na granicy RP. Pojawiły się nowe rodzaje przestępczości granicznej obejmujące przemyt materiałów radioaktywnych, nielegalną migrację osób przez granicę państwową, przerzut przez granicę samochodów na linii z zachodu na wschód, przemyt towarów – alkoholu, papierosów, itp., a także powstały nowe formy zorganizowanej przestępczości stanowiące najgroźniejsze niebezpieczeństwo dla kraju⁵.

Do realizacji zadań przystąpił Komendant Główny Straży Granicznej wraz z podległymi funkcjonariuszami, rekrutującymi się z byłych żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza, doświadczonymi funkcjonariuszami byłej Milicji Obywatelskiej i późniejszej Policji oraz nowo przyjętymi przeszkolonymi funkcjonariuszami w ośrodkach szkolnych Straży Granicznej. Zgodnie z treścią cytowanej ustawy o Straży Granicznej do funkcjonariuszy należy:

- 1) ochrona granicy państwowej,
- 2) organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego,
- 3) wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz,
- 4) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, a w szczególności:
  - przestępstw i wykroczeń dotyczących zgodności przekraczania granicy państwowej z przepisami, związanych z jej oznakowaniem oraz dotyczących wiarygodności dokumentów uprawniających do przekraczania granicy państwowej,
  - przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych wymienionych w art. 133 § 1 pkt 1 kodeksu karnego skarbowego⁶,
  - przestępstw i wykroczeń pozostających w związku z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów oraz przedmiotów określonych w przepisach o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy, o broni i amunicji, o materiałach wybuchowych, o ochronie dóbr kultury, o narodowym zasobie

---

⁵ S. Mazurek, *Ochrona granic państwa*, Wyd. Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 1993, s. 17.

⁶ Dz. U. z 1999 r., Nr 83, poz. 114 z późn. zm.

- archiwalnym, o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o ewidencji ludności i dowodach osobistych,
- przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o cudzoziemcach⁷,
- 5) zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej – także w strefie nadgranicznej,
  - 6) osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej,
  - 7) ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej,
  - 8) gromadzenie i przetwarzanie informacji z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego oraz udostępnianie ich właściwym organom państwowym,
  - 9) nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach,
  - 10) ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej poprzez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach, oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej,
  - 11) zapobieganie transportowaniu bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów, przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych,
  - 12) zapobieganie przemieszczaniu bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów przez granicę państwową środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji i materiałów wybuchowych,
  - 13) wykonywanie zadań określonych w innych ustawach.

W myśl zapisów Ustawy z dnia 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej⁸, funkcjonariusze Straży Granicznej odpowiadają za ochronę granicy państwowej. Ochrona ta odnosi się do granicy na lądzie i na morzu. Pod pojęciem granicy państwowej należy rozumieć powierzchnię pionową

---

⁷ Dz. U. z 2003 r., Nr 128, poz. 1175 z późn. zm.

⁸ Dz. U. z 2009 r., Nr 12, poz. 67.

przechodzącą przez linię graniczną, oddzielającą terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi. Przebieg granicy państwowej na lądzie oraz rozgraniczenia morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego z państwami sąsiednimi są określone w umowach międzynarodowych zawartych przez nasz kraj.

Granica państwowa na morzu przebiega w odległości 12 mil morskich od linii podstawowej lub po zewnętrznej granicy wód włączonych do morza terytorialnego. Dla celów ochrony granicy państwowej jest pogranicze. Składa się ono z pasa drogi granicznej i strefy nadgranicznej. Pas drogi granicznej to obszar o szerokości 15 m. licząc w głąb kraju od linii granicy lub brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego. Natomiast strefa nadgraniczna, obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwa w odległości do 15 km od granicy państwowej.

Za ochronę granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontrolę ruchu granicznego odpowiada Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poprzez Komendanta Głównego Straży Granicznej. Natomiast za ochronę granicy w przestrzeni powietrznej odpowiada Minister Obrony Narodowej. Generalnie, zadania Ministra Obrony Narodowej w tym zakresie wykonują Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej, we współdziałaniu z innymi rodzajami Sił Zbrojnych.

Można zatem powiedzieć, że ochrona granicy państwowej sprowadza się z jednej strony do przeciwdziałania jej bezprawnemu przesuwaniu, z drugiej strony nielegalnej migracji, przemieszczaniu towarów itd. Na co dzień zadania w tym zakresie wykonywane są przy zastosowaniu metod liniowych i operacyjno – rozpoznawczych (np. patrolowanie oraz wykorzystanie obserwacji i nasłuchiwanie)⁹.

Obecnie granica państwa Rzeczypospolitej Polskiej ochraniająca jest przez 12 oddziałów Straży Granicznej. Dlatego też istota skutecznego organizowania ochrony granicy państwowej w strefie działania Straży Granicznej, polega głównie w dużej mierze na wykorzystaniu przez funkcjonariuszy szczególności znajomości terenu i bieżącej sytuacji operacyjnej na pograniczu.

Funkcjonariusze Straży Granicznej organizują i dokonują kontroli ruchu granicznego. Kontrola ta dotyczy ruchu osobowego i towarowego i odbywa się w przejściach granicznych. Ruch graniczny dzieli się na międzynarodowy i lokalny. Ruch graniczny międzynarodowy kontrolowany jest przez funkcjo-

---

⁹ T. Hanausek, *Prawo policyjne, Komentarz cz. I*, Katowice 1992, s. 52–54.

nariuszy służby granicznej w granicznych placówkach kontrolnych, a ruch lokalny w strażnicach.

Strażnica dokonuje kontroli ruchu osobowego i kołowego w strefie nadgranicznej w przypadkach uzasadnionych sytuacją graniczną polegającą na kontroli osób i środków transportu w obsługiwanych przejściach granicznych. Przejścia te usytuowane są w miejscowościach w których, np. rolnicy mieszkają po jednej stronie granicy, a ziemię mają po drugiej stronie (dotyczy to w szczególności granicy południowej). Ułatwia to przejście dla osób zatrudnionych po drugiej stronie granicy. Kontrola w tych przejściach dokonywana jest przez kontrolerów, elementy Służby Granicznej, wyznaczonych funkcjonariuszy, przeszkolonych z zakresu kontroli ruchu granicznego i kontroli celnej w przejściach małego ruchu granicznego. W tym celu strażnica w zakresie ruchu granicznego współpracuje z graniczną placówką kontrolną. Współdziałanie obejmuje wymianę informacji dotyczącą sytuacji na odcinku, uzyskiwania danych o nielegalnych przekroczeniach, metodach sprawców przestępstw, sposobach ochrony granicy, udzielaniu wzajemnej pomocy, ustalaniu i wytyczaniu zadań.

Wiadomo, że przekraczanie granicy zachodniej UE odbywa się i jest dozwolone przez przeznaczone oraz otwarte dla ruchu granicznego przejścia graniczne. Dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy są: dowód osobisty, paszport, książeczka marynarska i żeglarska, przepustka graniczna, dokument podróży, delegacja służbowa – włącznie z dowodem tożsamości. Osoby przekraczające granicę mają obowiązek poddać się kontroli, której dokonują uprawnieni funkcjonariusze – kontrolerzy. Osoby przekraczające granicę mają też obowiązek przedstawienia kontrolerowi dokumenty dotyczące środka transportu i złożenia wyjaśnień w związku z przekraczaniem granicy. W przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia osoby takie udostępniają do przejrzania bagaże oraz powinni poddać się kontroli osobistej na żądanie funkcjonariusza Straży Granicznej. Kontrolerzy posiadają również prawo do zastosowania w trakcie takiej kontroli psów służbowych oraz środków i urządzeń technicznych.

Straż Graniczna posiada prawo do wydawania zezwoleń na przekroczenie granicy, w tym wiz. Możliwość taka wynika z Ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku o Cudzoziemcach¹⁰. Wydawanie decyzji w sprawach wizowych dotyczących cudzoziemców powierzono również Komendantom Granicznych Placówek Kontrolnych.

---

¹⁰ Dz. U. z 2003 r., Nr 128, poz. 1175 z późn. zm.

Straż Graniczna upoważniona jest również do wydawania przepustek granicznych na zasadzie umów określonych zawartymi porozumieniami o współpracy i wzajemnej pomocy z sąsiadami w sprawach granicznych. Przepustki te wydają Komendanci Oddziałów Straży Granicznej według właściwości miejsca przekroczenia granicy lub z ich upoważnienia naczelnicy wydziałów kontroli ruchu granicznego. Przez miejsce przekroczenia granicy należy rozumieć przejście graniczne lub odcinek granicy znajdujący się w zasięgu działania właściwego Komendanta Oddziału. Gdy mamy do czynienia z przekroczeniem granicy w miejscu należącym do właściwości działania więcej niż jednego z Komendantów Oddziału Straży Granicznej, przepustki w takiej sytuacji wydaje Komendant Główny Straży Granicznej lub z jego upoważnienia Dyrektor Zarządu Granicznego.

W trakcie kontroli funkcjonariusze sprawdzają czy np. cel przyjazdu jest zgodny z zapisem w wizie. W razie wystąpienia niezgodności wiza są anulowane, a osoby zawracane. Z upoważnienia Komendanta Głównego Straży Granicznej decyzje w sprawach cudzoziemców może podejmować też Dyrektor Biura Kontroli Ruchu Granicznego. Dotyczy to sytuacji, w których placówki dyplomatyczne lub konsularne nie posiadają uprawnień do samodzielnego ich udzielania.

Do Straży Granicznej należy rozpoznanie, zapobieganie, wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców. Zwalczanie to dotyczy przestępstw i wykroczeń związanych z naruszeniem bezpieczeństwa granicy państwowej. W tym zakresie funkcjonariusze dokonują typologii zagrożeń w tym względzie i prowadzą rozpoznanie operacyjne. W razie stwierdzenia danego przestępstwa lub wykroczenia wykonują określone czynności mające na celu udokumentowanie dowodowe tych czynów zgodnie z przepisami kodeksu postępowania karnego.

Straż Graniczna wykonuje czynności dochodzeniowo-śledcze. Zmierzają one do procesowego udokumentowania przestępczej działalności sprawców przestępstw granicznych. W tej materii funkcjonariusze opierają się na przepisach kodeksu postępowania karnego identycznie jak Policja i Urząd Ochrony Państwa.

Straż Graniczna zapewnia porządek publiczny na obszarze przejść granicznych, a także w strefie nadgranicznej. Chodzi o to, aby przekraczanie granicy odbywało się bezpiecznie, bez zakłóceń i zgodnie z przyjętymi zasadami. W przypadku niewłaściwego zachowania się przez dane osoby, funkcjonariusze Straży Granicznej mają obowiązek interweniowania w celu przywrócenia porządku.

Zapewnienie porządku publicznego rozciąga się na pas drogi granicznej. Realizacja tej ochrony następuje poprzez wykorzystanie elementów Służby Granicznej. Element służby granicznej to jeden lub więcej uzbrojonych funkcjonariuszy Służby Granicznej ochraniających granicę. Zgodnie z zarządzeniem Komendanta Głównego Straży Granicznej w sprawie pełnienia służby granicznej i prowadzenia działań granicznych do elementów służby granicznej zalicza się: patrol graniczny, posterunek graniczny, obserwację (podśluch), dozór, zasadzkę, zaporę, grupę pościgową i kontrolera.

Patrol graniczny wykonuje zadania na wyznaczonym odcinku granicy zbierając wszelkie informacje i spostrzeżenia o czynach godzących lub naruszających bezpieczeństwo w wyznaczonym obszarze służby. Prowadzi rozmowy z mieszkańcami, penetruje rejony zagrożone, bada ślady przestępstw, zabezpiecza przedmioty z przestępstwa. W praktyce służba ta pełniona jest również na jednostkach pływających w strefie morskiej.

Posterunek graniczny pełni zadanie w ściśle określonym stałym lub doraźnie wyznaczonym miejscu. Jest stosowany w miejscach kontroli ruchu osobowego, w przejściach granicznych, wejściach do portów i innych miejscach.

Obserwacja prowadzona jest z wieży obserwacyjnej lub zamaskowanego stanowiska naziemnego w celu ochrony danego odcinka granicy państwowej. Formą obserwacji jest podśluch w przypadku złej widoczności. Podśluch pełni służbę wykonując zadanie poprzez nasłuchiwanie i obserwację.

Dozór realizuje zadanie przy użyciu jednostek pływających na odcinku granicy prowadząc obserwację lustra wody i brzegów rzek.

Zasadzkę stosuje się w wypadku posiadania konkretnych lub prawdopodobnych wiadomości o miejscu i czasie zamierzonego przestępstwa granicznego.

Zapora to zespół w sile drużyny do kompanii rozwiniętej na określonej rubieży z zadaniem zatrzymania ściganych osób. Organizuje się ją na ustalonym odcinku lub doraźnie stosownie do sytuacji i musi być wyposażona w środki transportu i łączności.

Grupa pościgowa utrzymywana jest w pododdziałach odwodowych z gotowością do natychmiastowego wyjazdu (wyjścia) w celu podjęcia działań pościgowych. Zadaniem jej jest tropienie sprawców przestępstw po śladach, poszukiwania osób oraz udzielanie pomocy innym organom w tym zakresie.

Straż Graniczna odpowiada także za osadzanie, utrzymywanie znaków na lądzie oraz sporządzanie, aktualizację i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej. W związku z powyższym stale musi sprawdzać czy znaki graniczne istnieją i je konserwować. Są to zadania stałe

i na okres nieograniczony. W razie stwierdzenia zniszczenia znaku osadza się nowy znak. Na bieżąco aktualizuje się i przechowuje dokumentację geodezyjną i kartograficzną dotyczącą granicy. Powyższe obowiązki także dotyczą granicy ustalonej na wodach.

Obowiązek nienaruszalności znaków i urzędzeń służących do ochrony granicy państwowej jest kolejnym zadaniem Straży Granicznej. Zadanie to dotyczy ochrony nienaruszalności znaków i urzędzeń służących do kontroli nienaruszalności pasa granicznego i obsługi przejść granicznych. W przypadku ich celowego niszczenia Straż Graniczna ma obowiązek interweniowania, a następnie natychmiast doprowadza się je do stanu używalności. Podobnie oznakowanie, konserwacja i modernizacja tych przedmiotów spoczywa na funkcjonariuszach Straży Granicznej.

Funkcjonariusze na co dzień wykonują postanowienia umów międzynarodowych o wzajemnych stosunkach prawnych z sąsiadami na granicy państwowej. Stanowią one o wspólnych z organami ochrony granicy państw kontrolach przebiegu, oznakowania granicy państwowej, utrzymaniu znaków i innych urzędzeń granicznych, podejmowaniu działań mających na celu zwiększenie skuteczności ochrony granicy oraz właściwego funkcjonowania przejść granicznych. Zadania te realizowane są przez Głównego Pełnomocnika Granicznego Rzeczypospolitej Polskiej, którym jest Komendant Główny Straży Granicznej, Zastępcę Głównego Pełnomocnika Granicznego – Zastępcę Komendanta Głównego Straży Granicznej, pełnomocników Granicznych – którymi są Komendanci Oddziałów Straży Granicznej i ich zastępcy oraz Pomocników Pełnomocników Straży Granicznej – Komendantów Strażnic Straży Granicznej. Do zadań całego aparatu pełnomocników granicznych należy wydawanie decyzji w sprawach przemieszczania się przez granicę osób w sytuacjach szczególnych, np. podczas wystąpienia klęsk żywiołowych, udzielania pomocy, itp.

Straż Graniczna gromadzi, przetwarza informacje z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego oraz udostępnia je właściwym organom państwowym. Powyższe wiadomości udostępni tylko naczelnym organom władzy i administracji państwowej, wojewodom, burmistrzom, organom samorządowym, sądom, prokuraturze, Policji, Agencji Bezpieczeństwa, Żandarmerii Wojskowej i innym organom. Należy nadmienić, że większość z nich regulowana jest wzajemnie zawartymi porozumieniami i umowami określającymi sposób przekazywania pomiędzy tymi instytucjami informacji.

Straż Graniczna sprawuje ciągły nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach. Wykonywanie zadań w tym przedmiocie określa Ustawa

z dnia 21 marca 1991 roku o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej¹¹. W ramach przyznanych uprawnień jednostki pływające Straży Granicznej dokonują kontroli innych statków pod kątem, czy posiadają zezwolenie na wykonywaną działalność, czy żegluga, rybołówstwo dokonywane są zgodnie z przepisami i umowami międzynarodowymi, itp. Ponadto funkcjonariusze sprawdzają i wykrywają, czy obce statki nie zanieczyszczają środowiska morskiego. W przypadku wykrycia, zatrzymują ich sprawców. Wymienione funkcje wykonywane są samodzielnie lub wspólnie z pracownikami Urzędów Morskich.

Funkcjonariusze ochraniają granicę w przestrzeni powietrznej. Czynią to poprzez prowadzenie ciągłej obserwacji statków powietrznych i obiektów latających przez granicę państwową na małych wysokościach oraz informowanie o takich przelotach właściwych jednostek Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej w rzeczywistości należy do właściwości Ministerstwa Obrony Narodowej, lecz Straż Graniczna ma obowiązek obserwowania przelatujących statków powietrznych i innych obiektów latających. W przypadku powzięcia podejrzeń naruszenia granicy, niezwłocznie powiadamia o tym odpowiednie jednostki Ministerstwa Obrony Narodowej.

W trakcie ochrony granicy, funkcjonariusze zapobiegają transportowaniu przez nią odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów promieniotwórczych, jak również zanieczyszczaniu wód granicznych. Przewożenie tych środków przez granicę stanowi poważny problem. Chociażby mycie statków i wyrzucanie z nich różnych odpadów i substancji powoduje zatrucie wód morskich. Przeciwdziałanie takim czynom jest istotnym zadaniem Straży Granicznej z punktu widzenia ekologii i ochrony środowiska.

Straż Graniczna zapobiega przemieszczaniu przez granicę państwową narkotyków i substancji psychotropowych. Produkcja i dystrybucja narkotyków to poważny problem nie tylko naszego kraju, ale i świata. Aby zahamować szybki rozwój narkomanii, Straż ma obowiązek ujawniania wszelkich przerzutów przez granicę narkotyków i środków psychotropowych. To zadanie stanowi priorytet w działaniach Straży Granicznej.

W toku wykonywanych obowiązków niezbędne jest współdziałanie z organami administracji państwowej, samorządu terytorialnego i innymi jednostkami. Ochrona granicy wymaga podjęcia działań kompleksowych. Dlatego do Straży Granicznej należy inicjatywa w tym zakresie. Chodzi o to, by Straż

---

¹¹ Dz. U. Nr 32, poz. 445.

Graniczna była inicjatorem każdego z wspólnych działań, wychodząc naprzeciw powstałym zagrożeniom.

Straż Graniczna współdziałała z terenowymi organami administracji państwowej, samorządami miast, jednostkami Policji i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i innymi służbami, organami ochrony państw sąsiednich w zakresie ochrony granicy, porządku publicznego i bezpieczeństwa na pograniczu.

Wspólne akcje funkcjonariuszy Straży Granicznej i Służby Celnej to niemal codzienność. Razem działają nie tylko w pobliżu przejść granicznych, ale i na całym terytorium, dokonując między innymi sprawdzeń legalności pobytu cudzoziemców w Polsce, kontrolują bazy, targi i pojazdy. Straż Graniczna wspiera także Policję. Akcje prowadzone z Policją wielokrotnie kończyły się rozbiciem zorganizowanych grup przestępczych i śledztwami w sprawach. W związku z tym nie powinno dziwić nikogo widok funkcjonariuszy wspólnie z psami na patrolach oraz podczas wykrywania narkotyków w różnych miejscach kraju. Współpracują ze sobą także plutony specjalne, biorąc udział w zatrzymaniach szeregu podejrzanych osób o popełnienie przestępstwa. Siły te są często widoczne na drogach dojazdowych do granicy państwa. Ale nie tylko bo na terytorium państwa pełnią wspólne patrole i dokonują legalności pobytu cudzoziemców. W praktyce wspólne patrole przyczyniły się do ograniczenia przestępczości oraz zahamowały ilość nielegalnych przekroczeń granicy¹². Współpraca z Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego charakteryzuje się wymianą informacji operacyjnych o zagrożeniach, osobach podejrzanych o dokonywanie przestępstw oraz o przestępczości zorganizowanej.

Partnerów Straży Granicznej można by długo wymieniać. Zalicza się do nich w szczególności współpracę ze Służbą Ochrony Kolei, Górkim i Tatrzańskim Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym, Strażą Miejską, Inspekcją Weterynaryjną, służbami ochrony lotnisk i innymi wyspecjalizowanymi służbami i instytucjami zapewniającymi bezpieczeństwo ludzi i ich mienia. Dlatego nie można mówić o sukcesach bez współpracy służb ze sobą, a warunkiem wygrania walki z zagrożeniami jest wyłączenie kooperacji oraz szybka wymiana informacji na poziomie krajowym jak również międzynarodowym.

Do poprawy sytuacji na pograniczu swój wkład wnoszą władze lokalne. To one decydują o infrastrukturze przejść granicznych oraz systemie dróg dojazdowych do granicy. Dotyczy to tych województw którym zależy na intensywnej współpracy transgranicznej. Dlatego zagospodarowanie granicy to proces

---

¹² M. Lisiecki, *Straż Graniczna a Policja Państwowa*, CZATY, Warszawa 1993, s. 21–22.

zorganizowany wokół którego skupiają się zarówno władze samorządowe jak i organy rządowe.

Powyższe organy odpowiadają za utrzymanie przejść granicznych, wydają przepisy porządkowe i ponoszą koszty związane z utrzymaniem linii granicy oraz znaków granicznych. Cele te wymagają większych nakładów finansowych z budżetów lokalnych i wsparcia naczelnych organów państwa zdaniem funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Współdziałanie ze służbami granicznymi państw sąsiednich to nie tylko bieżące służbowe kontakty między załogami strażnic, czy też kontrolerami w przejściach granicznych. To też, konieczna wobec rosnącej przestępczości transgranicznej wymiana informacji operacyjnych i planowanie długofalowych patroli występujących w obrębie granic¹³. Stąd też polsko – niemiecka współpraca służb granicznych (Straży Granicznej z Niemiecką Policją Federalną – Bpol), uznawana jest w Unii Europejskiej za wzorcową. Modelowe wspólne patrole, kontrole graniczne, punkty kontaktowe i grupy operacyjno – śledcze tworzą skuteczny i efektywny system ochrony granicy pomiędzy oboma państwami.

Współpraca ta przybiera i inne formy oraz wymiary. Często zaczyna się od koordynacji działań prowadzonych bezpośrednio na granicy, czy w przejściach granicznych, a kończy się na wymianie danych statystycznych i analizach zagrożeń dokonywanych na szczeblu kierownictwa. Mieści się w niej zarówno pomoc szkoleniowa, jak i współdziałanie w sprawach zwalczania międzynarodowych grup przestępczych.

Bardzo ważne jest współdziałanie w zakresie zwalczania form przerzutu osób i kradzionych samochodów. Uzgadnia się wtedy sposób wspólnego użycia sił na najbardziej niebezpiecznych kierunkach. Stąd prowadzone są wspólne działania operacyjne. Samo życie dyktuje taką potrzebę. Na przykład dzięki współpracy ze stroną niemiecką funkcjonariusze Straży Granicznej ujawnili i zlikwidowali cztery gangi przemytnicze samochodów, przecięto kanały przerzutu papierosów, przerzutu alkoholu, itd.¹⁴. Równie dobrze układa się współpraca z pozostałymi krajami sąsiadującymi z Polską. Strona polska podpisała lub jest w trakcie wynegocjowania umów międzyrządowych o współpracy w sprawach granicznych.

Jedną z form współpracy jest udział w konferencji Państw Bałtyckich do spraw zwalczania przestępczości zorganizowanej. Współpraca ta polega m.in.

---

¹³ „Straż Graniczna”, pismo Komendy Głównej Straży Granicznej nr 4 z 1995 roku.

¹⁴ „Straż Graniczna”, pismo Komendy Głównej Straży Granicznej nr 3 z 1995 roku.

na poszukiwaniu wspólnych metod zwalczania zorganizowanych form przemytu i nielegalnej migracji. Strony uczestnicząc w tym procesie duży nacisk kładą na wymianę informacji, zapoznanie się z obowiązującą w poszczególnych krajach legislacją oraz środkami i metodami zwalczania przestępczości.¹⁵

Strona polska współpracuje też z grupą krajów Europy Środkowo wschodniej, w skład której wchodzi: Polska, Ukraina, Węgry i Słowacja. Na wspólnych spotkaniach omawiana jest bieżąca sytuacja w krajach i opracowuje się metody przeciwdziałania nielegalnej i migracji i przemytu.

Na granicy wschodniej wysoko oceniana jest współpraca ze stroną Rosyjską. Należy stwierdzić, że codzienne robocze współdziałanie Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiadującymi jest efektywne. Bowiem realizacja funkcji w zakresie ochrony granicy państwowej wymaga bezwzględnie ścisłej koordynacji działań i pełnej odpowiedzialności przy realizacji zadań granicznych¹⁶.

Nie jest to pełen zakres kompetencji Straży Granicznej. Między innymi do pozostałych można zaliczyć przede wszystkim upoważnienie Komendanta Głównego Straży Granicznej przez Radę ministrów do negocjowania umów międzynarodowych o tworzeniu nowych przejść granicznych¹⁷. Do zakresu tych zadań zalicza się też ściganie skarbowych przestępstw granicznych, np. przemyt towarów.

Ponadto w związku z ustawowym upoważnieniem Komendanta Głównego Straży Granicznej do wykonywania zadań Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w zakresie ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego, a także wykonywaniem funkcji Głównego Pełnomocnika Granicznego RP¹⁸, funkcją jest prowadzenie rozmów w imieniu Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawach dotyczących migracji przez granicę państwa, otwieranie bądź zamykanie przejść granicznych oraz wyjaśnianie incydentów granicznych.

---

¹⁵ A. Wojścieszczyk, *Materiały z konferencji w dniu 5–6 czerwca 1995 roku*, s. 13.

¹⁶ Op. cit. s. 14

¹⁷ Protokół ustaleń nr 34/ 91 posiedzenia Rady Ministrów w dniu 23 lipca 1991 roku.

¹⁸ *Ochrona granic państwa w końcu XX wieku, materiały z konferencji w Mikołajkach*, cz. I, Kętrzyn 1993, s. 3.

3. Po przystąpieniu Polski do układu z Schengen

Diametralna zmiana realizacji zadań Straży Granicznej nastąpiła w dniu 21 grudnia 2007 roku po przystąpieniu i wejściu Rzeczypospolitej Polskiej do Układu z Schengen. Moment ten stał się podstawą do stopniowego zniesienia kontroli osób na granicach wewnętrznych lądowych i morskich, a z dniem 30 marca 2008 roku także na granicach powietrznych. Stanowi o tym *Decyzja Rady z dnia 6 grudnia 2007 r. w sprawie pełnego stosowania przepisów dorobku Schengen w Republice Czeskiej, Republice Estońskiej, Republice Łotewskiej, Republice Litewskiej, Republice Węgierskiej, Republice Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republice Słowenii i Republice Słowackiej (2007/801/WE)*.

Zasadniczym czynnikiem, który wpłynął na działania Straży Granicznej po rozpoczęciu przez Polskę pełnego stosowania przepisów dorobku prawnego Schengen, jest odstąpienie od dokonywania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej kontroli granicznej osób w przejściach granicznych, usytuowanych na odcinkach granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiących od dnia 1 maja 2004 roku (data akcesji RP do UE) – granicę wewnętrzną Unii Europejskiej (tzn. z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką i Republiką Litwy – łącznie na odcinku o długości 1880,97 km). Powyższe dane pochodzą z Biuletynu Informacji Komendy Głównej Policji.

Zniesienie kontroli granicznej osób na granicach wewnętrznych, zrekomensowane zostało poprzez wzmocnienie kontroli na granicach zewnętrznych, a także na zintensyfikowaniu działań Straży Granicznej wewnątrz kraju, ukierunkowanych na zwalczaniu i zapobieganiu różnym formom patologii i przestępczości o charakterze trans granicznym. Miało to na celu zapewnienie bezpieczeństwa obywateli i poszanowanie prawa nie tylko na terytorium naszego kraju, ale na obszarze całej strefy Schengen.

Od 2008 roku funkcjonowanie Straży Granicznej, związane z realizacją powyższych zadań opiera się o dotychczas funkcjonujące oddziały Straży Granicznej, które w miarę potrzeb podlegają ciągłej stopniowej reorganizacji, tak aby dostosować struktury do skutecznego zwalczania oraz przeciwdziałania występującym zagrożeniom.

Od 21 grudnia 2007 roku Polska stosuje wprost zapisy art. 20 kodeksu granicznego Schengen, zgodnie z którym granice wewnętrzne mogą być przekraczane w każdym miejscu bez dokonywania odprawy granicznej osób niezależnie od ich obywatelstwa. Wejście w życie tego przepisu nie oznacza jednak zaprzestania przez Straż Graniczną realizacji zadań ustawowych. Co więcej, wypracowany przez Straż Graniczną sposób działania w ramach Strefy

Schengen musi być odpowiednio skuteczny tak, aby nie spowodować obniżenia poziomu wykonywania zadań, lecz również – tam gdzie to możliwe – podnieść skuteczność ich realizacji. Do zadań Straży Granicznej po zniesieniu kontroli na polskich odcinkach wewnętrznej granicy Unii Europejskiej, należą czynności związane między innymi z:

- ujawnianiem fałszerstw dokumentów uprawniających do wjazdu i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (oraz całej Strefy Schengen),
- realizacją czynności zleconych przez uprawnione organy krajowe (polskie) oraz zagraniczne (w ramach Systemu Informacyjnego Schengen – SIS),
- przeciwdziałaniem wwozowi na terytorium kraju materiałów niebezpiecznych lub szkodliwych dla środowiska naturalnego (śmieci, odpady, materiały wybuchowe, materiały o zwiększonej radiacji itp.), których transportowanie wymaga spełniania szeregu norm i warunków bezpieczeństwa,
- przeciwdziałaniem przemytowi narkotyków i środków odurzających,
- przeciwdziałaniem wywozowi z Polski przedmiotów zabytkowych,
- wymagających zgody właściwych organów odpowiedzialnych za ochronę zabytków (obecnie są to Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków),
- egzekwowanie na granicach wewnętrznych przestrzegania przez podróżnych wwozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej towarów akcyzowych.

Konsekwencją zniesienia kontroli granicznej na odcinkach granicy wewnętrznej Unii Europejskiej jest zwiększenie aktywności działań mobilnych Straży Granicznej nie tylko w strefie nadgranicznej, ale również na obszarze całego kraju. W związku z powyższym taktyka działania Straży Granicznej ukierunkowana jest zasadniczo na osiągnięcie tych samych, co dotychczas celów, lecz przy zastosowaniu innych metod i sposobów oraz środków technicznych. O prócz tego w obszarze pozostającym w szczególным zainteresowaniu formacji pozostają:

- ochrona szlaków komunikacyjnych o szczególnym znaczeniu międzynarodowym przed przestępczością, której zwalczanie należy do właściwości Straży Granicznej;
- zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej (lotniczej, drogowej, kolejowej, morskiej),
- rozpoznanie rejonów szczególnie zagrożonych przestępczością, której zwalczanie leży we właściwości ustawowej Straży Granicznej,
- współpraca ze społeczeństwem w celu odpowiednio wczesnego zdobywania informacji o zdarzeniach niekorzystnych z punktu widzenia realizowanych zadań oraz interesów narodowych,

- ochrona terytorium kraju przed wwozem materiałów niebezpiecznych, na których transport przewoźnicy nie posiadają stosownych zezwoleń lub realizują go w sposób niezgodny z obowiązującymi międzynarodowymi normami bezpieczeństwa,
- przeciwdziałanie nielegalnemu (bez uzyskania zgody właściwych organów) wywozowi z kraju przedmiotów stanowiących wartość zabytkową i zaliczanych do dziedzictwa narodowego,
- realizacja czynności zleconych przez inne uprawnione organy, instytucje państwowe i międzynarodowe,
- stała gotowość do niezwłocznego i skutecznego wykonania zadania czasowego przywrócenia kontroli granicznej na granicach wewnętrznych (art. 23 kodeksu granicznego Schengen).

Podstawową formą pełnienia służby przez placówki Straży Granicznej na odcinkach granicy wewnętrznej Unii Europejskiej są odpowiednio wyposażone mobilne patrole. Do ich zadań należy:

- patrolowanie określonych obszarów (typowanych na podstawie analizy ryzyka i wyników prowadzonego rozpoznania),
- legitymowanie, w celu zatrzymania osób poszukiwanych, realizacja czynności zleconych, ustalanie sprawców i świadków przestępstw i wykroczeń,
- kontrola środków transportu poruszających się po drogach publicznych pod kątem spełnienia przez nie wymogów wynikających z przepisów ustaw prawo o ruchu drogowym oraz transportu drogowego, a także transgranicznego przemieszczania odpadów i towarów niebezpiecznych,
- systematyczne lub okresowe kontrole miejsc publicznych, w których gromadzą się obywatele państw trzecich (targowiska, dworce kolejowe, giełdy), w celu kontroli legalności pobytu, legalności zatrudnienia oraz legalności prowadzenia działalności gospodarczej,
- podejmowanie (samodzielnie lub na podstawie zgłoszenia) czynności służbowych w stosunku do osób naruszających obowiązujący porządek prawny (w zakresie posiadanych przez Straż Graniczną kompetencji),
- poszukiwanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa, a które mogą się stać przedmiotem transgranicznego przemieszczania,
- udział w akcjach ratowniczych, zapewniających i przywracających porządek na zagrożonych obszarach,
- współpraca z uprawnionymi służbami i organami krajowymi oraz innych państw w realizacji określonych zadań pozostających we właściwości pionu granicznego (wspólne działania).

Z dniem włączenia polski do strefy Schengen, na granicach: z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką oraz z Republiką Litewską, przestały być realizowane czynności związane z następującymi postępowaniami administracyjnymi:

- odmowa wjazdu na terytorium RP,
- określenie czasu pobytu cudzoziemca na terytorium RP,
- wydawanie wiz na podstawie art. 47 ustawy o cudzoziemcach,
- unieważnianie wiz na podstawie art. 48 ustawy o cudzoziemcach,
- wydawanie tymczasowego polskiego dokumentu podróży,
- wnioskowanie o ukaranie przewoźnika karą administracyjną za przewiezienie osoby bez dokumentu podróży,
- nakazanie przebywania w określonym miejscu do czasu, w którym możliwym będzie transport cudzoziemca przez przewoźnika w ramach zawrótca, nakazanie opuszczenia przez cudzoziemca terytorium RP na pokładzie innego środka transportu niż ten, w którym został przewieziony do RP,
- określenie czasu pobytu ze względu na ilość posiadanych środków finansowych,
- wnioskowanie o udzielenie zgody na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pomimo niespełnienia warunków na wjazd na terytorium naszego kraju.

Zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych nie wpływa na realizowanie przez Straż Graniczną zadań w zakresie:

- przeprowadzania kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- wnioskowania o wydanie decyzji o wydaleniu, w tym wnioskowania do sądu o umieszczenie w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia albo o przedłużeniu okresu pobytu w ośrodku lub areszcie,
- wydawania decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium RP,
- przygotowywania wystąpień niezbędnych do wnioskowania o wpis, przedłużenie oraz wykreślenie osoby z wykazu osób niepożądanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- przyjmowania wniosków o nadanie statusu uchodźcy na terytorium RP;
- występowania z wnioskami do właściwego wojewody lub Prezesa Urzędu do Spraw Cudzoziemców o udzielenie zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- udzielania informacji w zakresie rozpatrywanych przez wojewodów wniosków o zamieszkanie na czas określony, osiedlenie się, jak również inne

formy legalizacji pobytu określone w ustawie z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin,

- rozpatrywania, przyjmowania/przekazywania obywateli państw trzecich na podstawie wzajemnych umów o readmisji,
- przyjmowania/przekazywania obywateli państw trzecich na podstawie Rozporządzenia Dublin II oraz Konwencji Dublińskiej,
- przekazywania/przyjmowania obywateli państw trzecich na podstawie polsko-niemieckiej umowy o przewozie tranzytowym¹⁹.

Można powiedzieć, że przyjęte rozwiązania poważnie zmieniły zasady przekraczania granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej po wejściu do strefy Schengen z krajami Unii Europejskiej oraz spoza Unii, aczkolwiek sygnatariuszami Układu z Schengen. Wskutek takich zmian Straż Graniczna zaprzestała dokonywać odpraw w przejściach granicznych, a skupiła się na przeprowadzaniu wrywkowych kontroli w strefie nadgranicznej i w głębi kraju. Taki stan nie zwalnia obywateli zamieszkałych w Unii Europejskiej od posiadania dokumentów jakie do tej pory były niezbędne przy przekraczaniu granic wewnątrz Unii Europejskiej. Oznacza to, że nadal niezbędnymi dokumentami do przekraczania granicy i podróżowania są dla osób pełnoletnich: dowód osobisty lub paszport, a dla osób niepełnoletnich jest tymczasowy dowód osobisty lub paszport. Natomiast stare (książeczkowe) dowody osobiste jedynie uprawniały do przekraczania granicy państwowej do dnia 31 marca 2008 roku.

Po akcesji Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej zakres zadań formacji poszerzył się między innymi o zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego, nadzór nad bezpieczeństwem na pokładzie samolotów pasażerskich; ochronę szlaków komunikacyjnych o szczególnym znaczeniu międzynarodowym i przeciwdziałanie zagrożeniom terroryzmem. Na morskim odcinku granicy dodatkowo funkcjonariusze sprawują nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów i zapobiegają zanieczyszczaniu wód granicznych.

Do realizacji swoich zadań Straż Graniczna wykorzystuje najnowocześniejszy sprzęt służący do obserwacji, łączności i kontroli dokumentów. Obok samochodów terenowych landrover, mercedes i jeep cherokee funkcjonariusze

---

¹⁹ <http://www.sg.bip.mswia.gov.pl>

poruszają się czterokołowymi pojazdami klasy ATV marki Honda oraz motocyklami, w tym specjalistycznymi austriackim KTM.

Do obserwacji granicy służy sprzęt optoelektroniczny ręczny – np. kamera termowizyjna „Sophia” – oraz zainstalowany na samochodach, samolotach i jednostkach pływających. Najczęściej stosowanym jest pojazd obserwacyjny na podwoziu samochodu dostawczego mercedes wyposażony w trzy kamery (na światło dzienne, noktowizyjną i termowizyjną) oraz system lokalizacji działający w oparciu o GPS.

Ważnym elementem wyposażenia przejść granicznych i patroli mobilnych są urządzenia do wykrywania skażeń, w tym urządzenia i bramki radiometryczne ujawniające materiały promieniotwórcze oraz stacjonarne i mobilne, zainstalowane na podwoziu samochodu chevrolet urządzenia do prześwietlania bagaży promieniami Roentgena.

W skład indywidualnego wyposażenia funkcjonariuszy wchodzi między innymi elektroniczne czytniki dokumentów połączone on-line z bazami danych umożliwiającymi natychmiastową identyfikację osób i pojazdów. Wykorzystywanie są także gogle noktowizyjne i ręczne kamery termowizyjne oraz najnowsze modele broni osobistej. Natomiast granicę morską chronią różne jednostki pływające od pontonów po kutry patrolowe, a nawet jacht żaglowy i poduszkowiec, natomiast nieba strzegą samoloty Wilga i Mewa oraz śmigłowce Sokół i Kania. Z każdym rokiem wyposażenie formacji staje się coraz bardziej nowoczesne. 14 marca 2007 r. weszła w życie Ustawa o ustanowieniu „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Biura Ochrony Rządu w latach 2007–2009”²⁰.

Jednym z głównych beneficjentów ustawy jest Straż Graniczna na potrzeby której przeznaczono ponad 897.506 tys. zł. Tylko w 2007 r. zakupiono ponad 240 szt. różnych pojazdów. W wyniku realizacji zakupów w ramach Programu wprowadzono do eksploatacji 30 nowoczesnych, uniwersalnych samochodów ciężarowo-osobowych oraz 54 szt. samochodów patrolowo-terenowych. Na wyposażeniu formacji znalazło się między innymi 20 samochodów Fiat Panda 4x4 oraz 34 Jeepów Cherokee, a ponadto 30 szt. samochodów do przewozu zatrzymanych, w tym 26 szt. Renault Traffic oraz 4 szt. autobusów Autosan Lider DW. W zakresie uzbrojenia wprowadzono do użytkowania 951 kompletów nowych pistoletów samopowtarzalnych GLOCK równocześnie wycofując z eksploatacji taką samą ilość przestarzałej broni typu P-64 i P-83²¹.

---

²⁰ Dz. U. z 2007 r., Nr 35, poz. 213.

²¹ <http://www.sg.bip.mswia.gov.pl>

W ramach ustawy zaplanowano również modernizację systemu teleinformatycznego Straży Granicznej, w tym sprzętu komputerowego, rozbudowę systemu EURODAC, rozbudowę i modernizację systemu radiokomunikacyjnego. Dzięki nowym środkom modernizowana jest posiadana infrastruktura, trwa dostosowywanie posiadanych obiektów do realizacji nowych zadań. Oprócz tego Straż Graniczna dysponuje m.in. własnym lotnictwem w ramach Lotnictwa Służb Porządku Publicznego. Do dyspozycji formacji pozostaje 18 statków powietrznych: cztery samoloty PZL-104 MF Wilga 2000, po jednym samolocie PZL M-20 Mewa i PZL M-28 Skytruck, cztery śmigłowce PZL Mi-2, sześć śmigłowców PZL Kania, i po jednym śmigłowcu PZL W-3AM Anakonda i PZL W-3A Sokół²². Zgrupowane są one w ośmiu bazach głównie na zewnętrznej granicy strefy Schengen.

---

²² <http://pl.wikipedia.org>